

A foglalkozás hanyatlása

Az 1950-es években a hatóság nem adott engedélyt a mészfuvarozásra, csupán az égetésre, azt is korlátozott számban. Egy darabig „feketén” hordták a meszet akkor is, de a gyakori ellenőrzés és büntetés „megállj”-t parancsolt. Több esetben az egész rakományt elkobozták.

Bóka István például elmondja, hogy 1951-ben Somogyban járt, amikor elfogták a rendőrök s az egész kocsis meszet elkobozták (még alig adott el belőle), őt pedig 3 hétre börtönbe csukták. Kiszabadulása után ismét elment mésszel, mert a családnak élelem kellett. Fejér megye felé indult, Dunaújváros közelében Kulcsig ment (ez egy nyaralótelep a Duna partján), ahol ismét elfogták és a tanácsházára vitték. Itt rövid „beszélgetés” után elengedte az iparügyi osztály vezetője azzal a kikötéssel, hogy dülöutakon tér vissza Várpalotára és útközben nem árulja a meszet. Ezután nem mert többet menni, hanem a bányában és a kohóban dolgozott 1966-ig.

Zugor András elmondja, hogy Halasi János nem állt meg az igazoltatásra való felszólítás-kor, a rendőrök utánalóttek és karját eltalálták. Ugyanezt Halasi János is elmondta. Szintén 1951-ben történt.

Ezekben az években csak a rokkantak kaptak engedélyt, pl. sánta Keszler, sánta Bóka, dadogós Hajdú János, Szakács József... talán öten-hatan. A többiek vagy a térszbe mentek és ennek alkalmazottjaként hordták a meszet, vagy különböző vállalatoknál helyezkedtek el.

Az 1970-es években ismét engedélyt kaptak a mész eladására. Néhányan folytatták a régi foglalkozást, mások részben kiöregedtek, részben a tsz-ben maradtak továbbra is, vagy másutt találtak megélhetési lehetőséget. Számuk 1970-ben 30 volt. Ma, 1985-ben már senki sem hordja a meszet. Legfeljebb Szeivolt Márton megye fiával imitt-amott egy vásárra, de már nem szekérről, hanem autóból árulja a meszet.

Jelenleg hatan vannak Várpalotán, akik háznál oltják és nejlonzsákokban árulják az oltott meszet. Éljárni már nem érdemes, mert majdnem minden faluban van mészlerakat, ahonnan a helybeliek megvehetik a szükséges mennyiséget. Tehát elmondhatjuk, hogy 1985-re a „palotai meszes” foglalkozás megszűnt létezni.

Pacsuné Fodor Sári

Lakodalmi szokások az Ung-vidéki Szirénfalván

Az emberi élet fordulóinak általunk leírt lakodalmi mozzanata mintegy hetven évvel ezelőtti állapotot tükröz. Amennyire a rendelkezésre álló anyag lehetővé teszi, igyekszünk a változást is érzékeltetni.

A lakodalmi események visszanyúlnak az ismerkedés, udvarlás, párválasztás hosszabb-rövidebb időszakába.

A párválasztás több körülménytől függött. Az érzelmi kapcsolat általában másodlagos szerepet kapott, ha egyáltalán kapott. A fő tényező mindenekelőtt az anyagi javak, illetve a felekezeti hovatartozás volt, ezek szerepe mára csaknem teljesen megszűnt.

Az endogám házasság 1945-ig jellemző. Korábban leggyakoribb volt a falun belüli házasság. Az utóbbi 15–20 esztendőben ez a kötöttség fokozatosan feloldódott, és már a szűkebb vidéken kívülre is férjhez mennek, illetve onnan hoznak „menyecskenek valót”.

A vizsgált időszakban a közelebbi ismerkedés úgy történt, hogy a legények házaltak. Összeállt három-négy *cimbora*, s különböző alkalmakkor, fonók, bálók, sátoros ünnepek *eljártak* a lányos házakhoz szórakozni. Erre leginkább a téli időszak volt alkalmas, amikor *nem volt dologidő*. A legjobb alkalom pedig a fonóban nyílt, ahová a legények is nagy előszeretettel jártak. Itt a fiatalok beszélgettek, huncutkodtak, mókáztak, s így közelebb *szűltek* egymáshoz a fiúk és lányok. *Összemelegedtek*, s így a legény ugyan már hazakisérte a lányt, de a házba még nem ment be.

Amikor szándékuk nyilvánvalóvá vált, tudtukra adták szüleiknek, hogy egybe kívánnak *kelni*. Utána a szülők meghányták-vetették a dolgot, felmérték a választott fiú vagy lány

gazdasági, társadalmi, nem utolsósorban felekezeti hovatartozását, majd ezután döntöttek. A végső szót a szülők mondták ki, ami nem egy esetben megghiúsította a fiatalok tervét. Ezért a fiatalok úgy igyekeztek párt választani, hogy az megfelelően szüleik ízlésének is. Ha a szülők mindkét részről *jónak látták a partit*, a fiatalokon keresztül megüzenték beleegyezésüket a másik félnek, s egyben javaslatot tettek a *kérő* időpontjára.

A lánynál tartott kéroba csupán a fiú szülei, legfeljebb keresztszülei mentek, ahol többek közt megegyeztek a *hozományban* is. A lány hozománya az 1890-es években (ha teltett rá) 1 tehén, staférun gyanánt 10–20 *csináltzsák*, 1 *nagylepedő* (búzatárolásra, búzaszárításra használták), 1 ágy, 1 komót, 1 kisláda, 1 karosláda, 1 csináltatott (asztalossal) sifon (szekrény). A hozomány aszerint változott, hogy „milyen tehetséggel bírt az örömanya”.

Az 1930-as években a hozomány összetétel a következő volt: 1 ágy, 1 kisláda, 1 karosláda, 2 karszék (karosszék), 1 asztal, 2 dunna, 5 párna, változó számban magyarzsák, 4 vászonlepedő, 2 házilag szőtt pokróc, réfvászon. Szegényebb családnál jóval szerényebb volt: néhány *törülkőzöböl*, *zsák*ból, *nagyabrosz*ból, *edénytörölő*ből, *abroszká*ból (étel letakarására használták) állt.

Az 1960-as évek tehetősebb hozományának összetétele: 20 zsák, 40 edénytörölő, 40 törülkőző, 10 rojtoskendő, 12 abrosz, 2 dunya, 2 paplan, 7 párna, 12 vászonlepedő, 20 ríf (réf) métervászon, 1 ponyva, 1 kockásabrosz (cipekedéshez), 2 ágyra való pokróc.

Ma pedig a háztartási cikkeken kívül a fiatalok már a lakodalom előtt hűtőszekrényt, porszívót, televíziót, rádiót kapnak ajándékként a közeli rokonoktól, keresztszülőktől, akik *összeállnak* és megvesznek egy-egy nagyobb háztartási gépet. Az ágynemű-garnitúra, edény, evőeszköz, konyhai felszerelés természetes dolog.

A *kérob*en megállapodtak a kézfogó, másképpen *jegyváltás* időpontjában. Ez már nagyobb eseménynek számított, ahol részt vettek a legközelebbi rokonok, sógorok is. A kézfogóra a lány selyemkendőt, a fiú *ingrevalót*, vagy más kisebb ruhadarabot kapott.

A vendégség szerény keretek közt zajlott, „nem vót torta meg nyalánság, mint máma” – emlékeznek vissza. Szalonna és pálinka jelentette a kínálatot, hasonlóan mint más vendégségben. Az egyik ilyen vendégségre így emlékeznek: „Elment Huszti Mihály a Bodrogközbe vendégségbe, osztán megkirdeztik tüle mikor hazagyött. No, komám, mi vót a vendégségbe? Á semmi, mondta. Vót minden: pájinka, kenyér, szalonna. Szalonna, pájinka, kenyír. Ha ezek vótak, akkor minden vót.”

A vendégség a szerény kínálat ellenére, beszélgetéssel hat-hét óra hosszat is eltartott. Megtörtént olyan is, hogy kézfogó után még egy évig eljárt a fiú a lányhoz. S ha közben valamilyen „incidens” akadt közöttük, akkor megszakadt a jegyesség, s elhagyták egymást. „Ha az egyik vagy a másik valamire rágyött, például, hogy valamelyik tejbe gázolt¹ – akkor vége vót mindennek.”

Kézfogó után következett a visszavágó vagy *kuciknéző*.² Miután megegyeztek az esküvő időpontjában, három egymást követő vasárnap a pap a templomban *kibírdette* a fiatalok szándékát, hogy ha valaki tud közülük valamilyen „körülményről”, amely megakadályozhatná a házasságot, erkölcsi kötelessége azt bejelenteni az anyaszentegyháznál. Például, hogy az illető legény nem nősülhet, mivel „van felesége”, akitől még nem vált el, vagy más hasonló gátló körülmény. De ha valaki tudott például a lány nemi bajáról, azt is köteles volt jelenteni az egyháznál. Nem egy ilyen hiúsította meg az egybekelést.

Az egyházi esküvőt három-négy nappal megelőzte a jegyzőnél tett polgári eskütétel, ahová csak a két fiatal ment kettesben. Mikor megtörtént a polgári esküvő, a fiatalok szülei szóltak a *hívogató*nak³, aki felpántlikázott *hívogató*botjával vállán keresztülvetett és hónalj alatt megkötött hosszúkendővel (varrott törülkőzőkendő) körbejárta a falut, hogy meghívja a vendégeket a lakodalomba, az alábbi szöveg kíséretében: *En általam, kentek által, gyöjjenek a kertek által. Ha gyönnek lesznek, ha hoznak esznek. Pájinkát is isznak, ha vesznek. Kanált, villát is hozzanak magokkal.*

¹Más lánnyal vett fel nemi kapcsolatot.

²Kuciknéző = háztűznéző, a kézfogó vendégeskedésének megismétlése, a völegény háztájának, gazdaságának bemutatására.

³A közösség köztiszteletben álló személye, aki ellátta a vendégek meghívását a lakodalomba, mindenki megelégedésére. Szirénfalván a század elején Marci János volt a hívogató.

Kis településről lévén szó (ma 644 lakossal) hajdan mindenkit meghívtak a lakodalomba. Úgy mondták a hívogatónak, hogy „ahol kémény van az udvaron, mindenkit hívjanak”. Persze a szegényebb családok ezt sem engedhették meg maguknak.

Készülődés a hűtre, 1954.

A menyasszonnyal útban visszafelé, 1954.

Menyasszonykikérés, 1979.

Menyasszony-búcsúztatás
(A szerző reprodukciói, illetve felvételei)

Egyik lakodalomra úgy emlékeznek vissza, hogy amikor Jakab Károly nősült, szintén meghívták az egész falut. Két *kamoragazda*⁴ (másképpen lakodalmi gazda) állt a kapuban és aki arra ment, mindenkit megkínáltak egy pohár pálinkával. De még így is akadt olyan, aki azt mondta, „én nem ittam belőle”.

A hívogató volt a *fővitész*, aki a vendég-hívogatáson kívül előteremtette a főzéshez szükséges tüzelőt, összehordta a kölcsönkért edényeket és ellátta a konyhát vízzel.

Az 1920–1930-as években még kétféleképpen hívogattak: a szűkebb rokonsági kört és a család jóembereit a vacsorához és a táncba, a távolabbi faluközösséget, mindenekelőtt a fiatalokat, *csak táncba* hívták, a vendégasztalhoz nem. A táncba hívott legények addig, míg tartott a vacsora, a kocsmában mulatoztak, szórakoztak, a táncba hívott lányok pedig a kapukban gyülekeztek, beszélgettek. Amikor megszólalt a zene, elindultak a lakodalmas házhoz.

A táncba menők is vittek néhány tojást és egy kevés lisztet, s csak ennek átadása után kezdtek mulatni. A vendégasztalhoz hívott vendégek azonban a lakodalom előtti héten ajándékot vittek a *lányos*, illetve *fiús* házhoz, aszerint, *melyik oldalról* (a fiú vagy a lány) ívták. A módosabbja egy-egy sódort vitt a töltött káposztába, tyúkot, tojást, lisztet, ízskását és két krajcárt. Ma a főzéshez szükséges nyersanyagokon kívül mindenki visz egy üveg pálinkát és néhány százast is.

Amikor elkezdődött a lakodalmi vendégeskedés és az étel már javában főtt, a hívogatóra nem volt tovább szükség: ekkorra rendszerint be is rúgott, lehevert a csürben és elaludt.

A századforduló után, egészen az 1930-as évekig, a lakodalomban még táltáltak a

tejbekását⁵. Ezt követte a húsleves, levesben főtt hús, töltött káposzta⁶, amelybe a húst akkor nem darálták, hanem nagyobb darabokra szeletelve belekeverték.

Pálinka utáni *harapnivaló* a kalács volt. Ezen kívül minden *nyoszolyólány*⁷ vitt magával egy *nyoszolyókalácsot* és egy üveg pálinkát, melyből kedveseiket, ismerőseiket és a rokonokat megkínálták. „A pájinka keserű vót, ezér cukorral felédesítették, így meg veres vót”, amit egy kis vers így örökített meg: „Hát ez a pájinka, látod miyen veres, finom ízű kalács és nagyon fűszeres. Itt van a kezembe, két nagy cillinderre fel van ékesítve nádmézzel, ígyunk ebből, nincsen ez még reggel...”

A lakodalmi kiadásokhoz a szülők tehetségük szerint járultak hozzá, persze senki nem akarta alább adni a másik félnél: általában egy borjú és sertés mindenütt terítékre került. De olyan is volt, aki erre az alkalomra tulkot hizlalt.

A lakodalmi esemény sor bevezető részeként a lakodalom előtti napon – az 1950-es évek végéig kedden, csütörtökön, ma szombaton tartják a lakodalmat –, az ünnepi szertartás a *konyhatánc*cal kezdődött. Korábban az egyház ellenezte a szombati lakodalmat, mivel így az új menyecske, ami viszont hagyomány volt, vasárnap fáradtan, törötten nem szívesen ment a templomba (a nyilvánosság elé). Ez viszont szentségtörésnek számított, mivel ez a hely volt az, ahol először ünnepélyes keretek közt „bemutatkozott” a faluközösség előtt.

Az előbb említett konyhatánc abból állt, hogy a fiatalok mezőről hazafelé jövet útba ejtették a lakodalmas házat, ahol már nagyban folyt a készülődés, és az udvaron rögtönzött mulatságot (táncot) rendeztek. Amint mondják, „jóformán össze se kaptuk magunkat, csak úgy mezítlábosan táncoltuk a csárdást”. Táncoltak, daloltak esti kilenc-tíz óráig. Utána megkínálták őket egy-egy porció pálinkával, majd hazamentek.

A lakodalmi *násznép* a *fiús*, illetve *lányos* háznál gyülekezett. Amikor mindnyájan együtt voltak, a nagyvőfély szót kért és elmondta köszöntőjét.⁸ Mikor elmondta mondókáját, a násznép felsorakozott: elől a *lánykérő*⁹, utána a *vőfélyek* a *nyoszolyólányok*kal aszerint ki kit választott párjául. Ma a *nyoszolyólányok*hoz kiolvasó formában vőfélyt osztanak be, előre elkészített névsor szerint. Azon elv alapján, hogy először a menyasszony *nyoszolyólányai*-hoz a vőlegény vőfélyeit, majd fordítva osztják be.

Ezután amennyien elfértek, felültek a felpántlikázott szekerekre, amit 1959-ben felváltott a személygépkocsi. Dalolva, hangoskodva mentek a menyasszonyházhoz, miközben magasra emelgették a pálinkásbutykosaikat. A századfordulón alkalomadtán ökrösfogatot is igénybe vettek erre az alkalomra. A lakodalmi menetet végigkísérte a báméskodó öregasszonyok fürkésző tekintete, akik a kapualjából figyelték a lakodalmi sereget.

Amikor megérkeztek a menyasszonyházhoz, a *lánykiadó*¹⁰ lejött a kapuhoz és érdeklődött az „idegeneknél”, mi járóban vannak, kit keresnek. A lánykérő erre így válaszolt: „elveszett egy fehér galamb, azt keressük, mer ide mutat az irány”. A lánykérő mellett állt még egy „szószóló” arra az esetre, ha netalán az megakadna a beszédben, kiségitse. Amint mondják, „ez olyan vót, mint egy ügyvéd, úgy tudott beszélni”.

Ezután következett a *beköszöntő* a menyasszonyházhoz, majd a *menyasszonykikérésről* *szólo*. Amikor ezek elhangzottak, a vendégeket betessékelték a házba. Közben a szobában az öltöztető asszonyok díszítették a menyasszonyt: ráadták a slájert (fehér menyasszonyi selyem-csipkeruha), majd elővezette az *első nagyvőfély*. *Vőfélypalcájával* (nádvessző, végén ólommal és ráerősített pántlikákkal) megverte a mestergereándát és elbúcsúztatta a menyasszonyt.

⁴A lakodalmi italok időszaki tárolására szolgáló helyiség felügyelője, megbízottja. Gondoskodik az ital folyamatos asztalrakerüléséről a vőfélyek által, akiknek vele szemben alárendelt szerepük van.

⁵Vízben főzött, tejjel leöntött vagy tejben, illetve vizes tejben főzött, rendszerint cukorral édesített köles-, ritkábban kukoricakása, ami régen a szegény nép eledele volt.

⁶Ennek az ételnek a mai napig külön hagyománya van Szirénfalván. Vasárnap reggel a töltöttkáposztát frissen főve, reggelinek találják.

⁷Másképpen *koszorúslány*, a házasságkötés szokáskörének leány tisztviselője, aki többedmagával a menyasszony körüli testőri teendőket látja el.

⁸*Nagyvőfély köszöntője* a fiús háznál, miután a vendégek összegyűltek. Az összes rigmus megtalálható a Néprajzi Múzeumba 1987-ben beadott pályamunkám függelékében.

⁹A *lánykérő* tisztviselőjét általában a vőlegény keresztapja látja el.

¹⁰A *lánykiadó* a menyasszony keresztapja volt.

A lakodalmi menet elindult a templomba. Elöl haladt a lánykiadó és lánykérő, vállukon keresztülvetett, derékukon keresztülkötött, díszesen hímzett háziszőtt kendővel, a kalapjuk mellett rozmaringgal, kezükben flaskókkal. A legények és a vőlegény öltözete priccsnadrágból (buggyos csizmanadrág), görbe szárú, kemény kergű csizmából, fehér ingből, darutollas kalapból állt.

A lánykiadó és a lánykérő után következett a fiatal pár, azaz a menyasszony a vőlegény első nagyvőfélyével és fordítva. Őket sorban követték a fiatalok párban, a középkorúak és az öregek zárták a sort. Ha helybea volt az esküvő, szekéren vagy gyalog, ha más faluban, ugyancsak szekéren, újban személygépköcsi-karavánnal vagy egy-két autóbusszal mennek.

Az esketésért a papnak nem fizettek, esetleg a módosabbja. Csupán a vacsorához hívták meg.

Hütről¹¹ hazajövet a vőfélyek fogadják a násznépet, egykor kezükben felpántlikáztott *vőfélybottal*. Az első nagyvőfély jelentette a megérkezést.¹² Mindez a kapuban, az udvarra való felmenetel előtt történt. Amikor továbbindultak, az ott settenkedő szakácsasszonyok a menyasszony arcába, fejére búzaszemeket dobáltak. Az aláhulló búzaszemekből mind a menyasszony, mind a nyoszolyólányok, igyekeztek néhányat felkapni. A hiedelem azt tartotta, ahány búzaszemet felkap a menyasszony, annyi gyereke lesz. A lányoknál pedig: ki mennyit szed össze, annyi év múlva megy férjhez. A megérkezett ifjú párt sóval és kenyérral kínálták.

Szemben a főbejárattal a menyasszony-vőlegény foglalt helyet oldalakon szüleikkel, keresztzüleikkel, testvéreikkel, rokonaikkal, a többiek meghatározott rend nélkül ülték körül a megterített asztalokat. Egészen az 1940-es évek végéig nem volt szokás párban ülni az asztaloknál. Egyik oldalra a legények, a másikra a lányok kerültek. Még a fiatalabb házások és jegyesek sem ülték egymás mellett – emlékezik vissza Jakab János, aki sok lakodalomban ellátta a nagyvőfélyi tisztséget a közösség megelégedésére. Tánca is úgy hívta a legény a lányt, hogy felállt, majd rászólt és rámutatott, hogy: Erzszi, Julis, Maris..., amiből a lány tudta, hogy tánca hívják.

Amikor mindenki helyet foglalt az asztalnál, a nagyvőfély köszöntötte a vendégeket, majd nemsokára az italt, amit poharazgatás közben méltattak. De a tisztségviselőknek is kijárt a köszöntőből, így a násznagyoknak, a lányoknak, a legényeknek, a többi vendégnek, no meg a muzsikusoknak. Amikor mindenki helyet foglalt, a nyoszolyólányok megszállták nyoszolyókalácsaikat és végigrakták az asztalokon. Pálinkával az 1970-es évektől a sátor mögött ólálkodó hívatlan vendégeket is megkínálják. Azelőtt olyan nem volt, hogy hívatlanul valaki odament volna a lakodalmi házhoz.

Az italozást a vacsora követte, ezen belül az ételek köszöntése, ami az első nagyvőfély feladata. A vőfélyrigmusok számos változata ismert, ami az idők során aszerint változott, mikor milyen volt a lakodalmi ház kínálata. Fokozottabb mértékben az 1950-es, 1960-as években volt jellemző, az 1970-es évektől csökkent a jelentőségük. Mivel ma már a legtöbb lakodalmat a közeli Nagykaposon, étteremben tartják, legföljebb a levest és a főtt húst köszöntik. Az 1950-es évekig azonban a házban tartották, majd az udvaron szabad ég alatt, néha sátorban, de miután felépült a helyi művelődési otthon, leginkább ott rendezték meg a lakodalmat.

Az ételek bevezetője a húsleves, amit második fogásként az abban főtt hús találása követett. Ma már a főtt húst nem köszöntik. A századforduló után még elmaradhatatlan étel volt a becsinált.¹³ Evés közben a fogások közt a vőfélyek a vendégek szórakoztatására elmondtak egy-egy, házaséttel kapcsolatos verses szöveget. A vizsgált időszakra jellemző, hogy mivel az étek közt a *tejbekása* is szerepelt, *kásapénzt* szedtek, amelyre a nagyvőfély invitálta a vendégeket.

¹¹Hüt = a templomi szertartás neve: hitre ~ hütre mennek.

¹²Az első vőfély a templomból hazatérve, jelezte a megérkezést, melynek három változata ismert és a jelzett pályamunkában 22/a, 22/b, 22/c-vel van jelölve.

¹³A *becsinált* régebbi keletű étel, v. ö. *Högye István: XVII-XVIII. századi adatok a tokaji lakodalmi szokásokhoz*, Herman Ottó Múzeum Közleményei. Miskolc., 1978-1979. 122. old. Az ételkínálator illetően ez az időszak, valamint az általunk tárgyalt, nagy hasonlóságot mutat. A köszöntőverselés a századforduló után az ételek skálájával együtt bővült, és az 1960-as évek elején hágtott tetőtökára.

Hátre menet, 1956.

A soron következő étel, a töltött káposzta, vagy ahogy a helyiek mondják, *káposzta*, amelynek még ma is kijár a köszöntő. A töltött káposztát a sült hús, helyi nevén *paprikás hús* követte.

A hagyományos ételkínálat ezzel be is fejeződött. Ma azonban a menü jóval színesebb. Az étteremben tartott lakodalomhoz a tyúkhúslevest is az étterem szakácsasszonyai főzik, de a nyersanyagot a lakodalmat állók viszik. A többi fogást az étterem nyújtja saját készletéből, aszerint, ki mit rendel. Az utóbbi időben knédli pörkölttel, kirántott hús krumplisalátával járja. Ez utóbbit éjfél előtt tálalják, amikor már letáncolták a vacsorát a vendégek.

A vacsora befejeztével, az 1930–1940-es években felrakták a túrós lepényt, süteményt, ma pedig elmaradhatatlan a torta.

Az 1960-as években (s helyenként ma is) vacsora végeztével a nagyvőfély kezében tányérral körbejárt az asztalok közt, *tányérozott*, pénzt gyűjtött az ifjú párnak. Ez a szokás nem általános és a vélemények is megoszlanak róla. Úgy mondják, hogy az effajta „gyűjtés” megalázó az örömapa számára, magára valamit adó gazda nem járult hozzá. De ahol mégis megszervezik, a nagyvőfély indokolja cselekedetét, s elmondja, hogy mire gyűjti a pénzt. Ilyenkor már felkerült a bor is az asztalra, amit szintén köszöntők kíséretében kínáltak.

Az idők során a vőfélyköszöntők alkotóinak személye feledésbe vész, s legfeljebb a rigmusok lejegyzett szövegei maradnak fenn az utókorra, fokozatosan elvesztvén funkciójukat. Szírérfalván versfaragóként ma Jakab Sándor tevékenykedik, akinél alkalomadtán „megrendelnek” egy-egy, főleg érzelmi hangú köszöntőt, amit aztán mások is használnak, esetleg módosítanak rajta.

A vacsora befejeztével kihordták a helyiségekből az asztalokat, hogy a helyet átadják a táncolóknak. Míg a segédkezők ezzel foglalatostkodtak, a nagyvőfély a vendégek szórakoztatására humoros szövegével felköszöntötte a muzsikusokat.

A menyasszonyt „egész este kímélték, keveset táncoltatták, hogy a forgatóra legyen elég ereje” – mondják az öregek. Éjfél felé, mikor a hangulat tetőfokára hágott, következett a *bekötő*. Az első nagyvőfély odalépett a cigányhoz, rátette kezét cimbalom húrjaira, s

¹⁴A menyasszonytánc-bekötés befejeztével a menyasszony *menyecskevé* válik.

¹⁵A hérészt a lakodalom befejező aktusainak egyike. Jelentése úgy tűnik, vidékenként más-más mozzanatra vonatkozik. Ezzel kapcsolatban lásd *Lackovits Emőke: Egy hagyományos kézfogó és lakodalom változása Kalotaszentkirályon. Néprajzi tanulmányok. Debrecen., 1982. 689–722. old.*

¹⁶Adatközlők: *Úveges János (95 éves), Jakab János (63 éves), Jakab Jánosné (51 éves), Jakab Sándor (67 éves), Jakab Sándorné (60 éves), B. Pásztor Lajos (79 éves)* szírérfalvi lakosok.

elkiáltotta magát: „Tisztelt vendégek, *menyasszony lesz forgatva*, ezért hadd mondjak néhány szót.” Ma a forgatás előtt a nagyvőfély a *menyasszonytáncra* invitálja a vendégeket. Először a szülők, keresztszülők, rokonok, majd a többiek kéri fel a menyasszonyt. Ez egyfajta megtiszteltetésnek és a leányságtól való búcsúztatásnak számít. Fordulnak egyet-kettőt, de a nagyvőfély mindjárt kiabál, hogy „eladó a menyasszony”. Tánc után minden forgató, ha csoportban vagy egy egész család forgatja, akkor az egyik férfi, bizonyos összeget tesz az asztalon lévő tányérra. Ez már mai szokásnak számít, mintegy 20–30 évre visszamenőleg. Azelőtt a megtiszteltetésen, nem pedig a pénzen volt a hangsúly. A forgatókat régen a tánc után megkínálták egy kupica pálinkával, egy szelet kaláccsal; ma süteménnyel, illetve *menyasszonyi tortával*. Amikor elfogytak a forgatásra várakozók, a nagyvőfély az újdonsült menyecske kötényébe önti a tányérból a pénzt, majd az üres tányért földhöz vágja. Az új asszony feladata a cserpet összeseperni, miközben a személtápat tartásával az ifjú férj is segítkezik. Utána ölébe kapja párját és kifutnak a színtérről.

A néphit azt tartja, hogy ha az ifjú menyecske másnap megszámolja az „összetáncolt pénzt”, esztendőre gyereke születik. Ha viszont nem számolja két-három napig, akkor két-három évig nem lesz gyereke. A régi időkben egy bekötéskor a menyasszony összetáncolt háromszáz pengőt is, mely összeg „nagy pénznek” számított. Nem kevésbé ma, amikor két-háromszáz fős lakodalomban húszezer korona is összegyűlik.

A bekötés befejeztével lassan előjöttek a fáradtság jelei, alább hagyott a hangulat. Ekkor, mintegy az emberek „felrázására”, következett a fiatalok kedvenc tánca, a *keszkenőtánc*. Bezárták a kijáratit ajtót, hogy senki ki ne mehessen: egy legény előlépett, elkiáltotta magát, hogy „cigány, húzd rá a keszkenőtáncot”, melynek szövege így szól:

*Bökönyt vetettem, virágot szedtem,
bökönyt vetettem, virágot szedtem.
Nincs itthon az uram, bökönyt ment kaszálni,
majd ha jön estére, mit fog vacsorázni.
Tűzhelyen van az üst, három hete főztem.
nem főzhetek mindég húst, esztendeje főztem.*

Míg a cigány játszott a dallamot, a kezdő legény kiválasztott magának egy lányt, akivel párban táncolni kezdett. Mielőtt azonban hozzákezdtek volna a tánchoz, a lánynak a fiút meg kellett csókolnia. Ha netalán a lány húzódózott a csóktól, a többiek addig nógatták, míg meg nem csókolta. Ugyanis addig nem kezdhetek a táncba. Ilyenkor a cigány vinnyogtatta hegedűjét, olyan ritmusra, hogy „csókold meg..., csókold meg...” Miután egyszer végigdalolták, táncolták a dallamot, ekkor a fiú otthagya a lányt, így ő lett pár nélkül. Ekkor ő választott magának egy másik fiút. A körtánc után most a lány hagyta a kör közepén a fiút. Ez addig folytatódott, míg a körtáncban részt vettek mindégyike ki nem cserélődött. A keszkenőtánc ideje alatt az egyik vőfély egy tányért csörgetett. Aki bekapcsolódott a táncba, a tányérba dobott néhány apró pénzdarabot. Az összegyűlt összegből pálinkát vásároltak és reggelig folytatták a mulatságot.

A régi lakodalmakban leghosszabb ideig az öregek voltak, azok közül is a pálinkát „jobban szerető férfiak”. Ilyenkor már a cigány csak a „fülbevalót jáccotta” – emlékeznek vissza.

A lakodalom ünnepi részének befejezéseként a nagyvőfély elmondta végső szózatát.

Reggel aztán összehívták a *kutyahúzó*t: azokat a férfiakat, szomszédokat, akik valamilyen oknál fogva nem tudtak részt venni a lakodalomban.

Amikor még a lakodalom a lányos háznál volt, reggel felpakolták a fiatalasszony hozományát a szekérre és elvitték az ifjú férj házába. Ilyenkor a fiú szülei szóltak a rokonoknak, felültek három-négy szekérre és elmentek a lány szüleihez *hérészbe*.¹⁵

Az új menyecske új környezetbe való beilleszkedése, ha a választás a fiú szüleinek „szája íze szerint is” történt, könnyebb volt. Ellenkező esetben, akár a család szolgálójának is tekintették a menyecskét, és nem volt valami könnyű a sora. Minden házkörüli munkát a háztartás ellátásától az állatellátásig rá hagyták.

A leírtakból kitűnik, hogy a lakodalmi eseménysor összetétele, lefolyása, fő elemei hasonlók más vidékekről, helyekről ismeretekkel. Hasonlóan az egyes tisztviselők megnevezései, beosztási feladatai. Eltérő elemként, legalábbis a leírt formában a konyhatánc és keszkenőtánc mutatkozik. Ezek a kiegészítő, módosított variált elemek ezeken a pontokon sajátossá, jellemzővé teszik az egykori szirénfalvi lakodalmi szokásokat, és szervesen beépülnek az „egészbbe”.¹⁶